

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
"09" 09 2025-ci il

FƏNN SİLLABUSU

İxtisas: 050101 Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (XIX əsr) – 2. **Programı:** Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 28 aprel 2015-ci il tarixli, 506 sayılı əmri ilə nəşr edilmişdir.

Kodu: İF-B10.2

Tədris ili: II (2025-2026). **Semestr:** III

Tədris yükü cəmi: Auditoriya saati 60 (Mühazirə 30 saat, Seminar 30 saat)

Tədris alma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: Elşad Məhərrəm oğlu Səfərli fil.e.n.dosent

Məsləhət günləri və saatları: 4 gün, saat 8.30-14.00

E-mail ünvanı: *elsad-1957@mail.ru*

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu

III. Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas ədəbiyyat:

1. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi; Bakı, 1960
2. F.Qasımzadə, XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi, Bakı, 1980, 2017
3. X.Məmmədov. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı, 2006

Əlavə ədəbiyyat:

1. N.Axundov, "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşr tarixi, Bakı, 1959
2. Yaşar Qarayev, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (XIX və XX yüzillər), 2002
3. Mikayıl Rəfil, M.F.Axundov: həyatı, mühiti, yaradıcılığı, Bakı, 1990
4. Yusif Seyidov, Klassik Azərbaycan şairləri söz haqqında, Bakı, 1997
5. K.Məmmədov. XIX əsr Azərbaycan şeirində satira. Bakı, 1988
6. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı müntəxabatı. Bakı Universiteti Nəşriyyatı. 1992
7. F.Köçərli. Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı, 1981

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən müvafiq hansısa fənnin tədrisi vacib deyil.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin ən zəngin, məhsuldar və eyni zamanda ziddiyyətli dövrünü təşkil edir. Bu dövrün dramaturgiya, milli mətbuat, ədəbi tənqid, bir sıra janr və formaları ədəbiyyatımızın zənginləşməsi və inkişafı üçün xüsusi mərhələ rolunu oynamışdır. Buna görə də ədəbiyyatımızın bu dövrünün tələbələrə hərtərəfli mənimsədilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2025-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2025-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcəkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, Seminar 30 saat, Cəmi 60 saat

№	Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
1	2	3	4
1	XIX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycan ədəbiyyatı. Plan: Dövrün iqtisadi,mədəni və ədəbi xülasəsi. Mərsiyə və təriqət ədəbiyyatı. Bu ədəbiyyatın mövzu dairəsi və əsas nümayəndələri. Mənbə: [1,2,4,6,7,8]	2	
2	Yazılı ədəbiyyatda aşiq şeiri tərzü. Plan: Aşiq şeiri tərzinin bu dövr ədəbiyyatında güclənməsi. Aşiq şeirinin	2	

	əsas nümayəndələri. Mövzu şeir şəkilləri və janrlar. Aşıq şeirində ictimai mövzuların ifadəsi. Bu dövr aşıq şeirinin sənətkarlıq xüsusiyyətləri. Mənbə: [1,2,3,4,5,8]		
3	Seyid Əbülqasim Nəbati. Plan: S.Ə. Nəbatinin həyatı və dövrü. Yaradıcılığının əsas mənbələri. Klassik və şifahi poeziyadan təsirlənməsi. Lirikasının mövzu dairəsi. Sənətkarlıq axtarırları. Lirikasının fəlsəfi mahiyyəti. Mənbə: [1,2,4,5,7,8]	2	
4	Abbasqulu ağa Bakıxanov. Plan: Həyatı, dövrü. A. Bakıxanovun bədii irsi və elmi- pedaqoji yaradıcılığı. Mənbə: [1,2,3,4,5,7,8,10]	2	
5	Mirzə Şəfi Vazeh. Plan: Həyatı, dövrü, fəaliyyəti. M.Ş. Vazehin lirikası. "Məktubun intizarında" poeması. Dini ehkam, ruhanilik və mütləqiyyət əleyhinə yazılan satirlar. Kiçik poemaları və pedaqoji fəaliyyəti. Mənbə: [2,3,4,8,9,10]	2	
6	İsmayıl bəy Qutqaşınlı. Plan: Həyatı və dövrü. İ. Qutqaşınlının "Rəşid bəy Səadət xanım" hekayəsi. Hekayənin ictimai təsir mahiyyəti. Mənbə: [1,2,3,5,8]	2	
7	Qasım bəy Zakir. Plan: Satirları, təmsil və mənzum hekayələri. Zakir realist satiranın banilərindən biri kimi. Satirlarının tənqid və ifşa hədəfləri. Azərbaycan satirasının inkişafında rolu. Mənbə: [1,2,3,5,6,8,10,11]	2	
8	Mirzə Fətəli Axundzadə. Plan: Həyatı və dövrü və ictimai fəaliyyəti. Lirikası. M.F. Axundzadənin "A.S. Puşkinin ölümü haqqında Şərq poeması" Azərbaycan dramaturgiyasının banisi kimi. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	
9	Mirzə Fətəli Axundzadə dramaturgiyası. Plan: M.F. Axundzadə dramaturgiyasının mövzu dairəsi. M.F. Axundzadənin Azərbaycan dramaturgiyasının banisi kimi. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	
10	Mirzə Fətəli Axundzadənin bədii nəsr ədəbi tənqidi və estetik görüşləri Plan: "Aldanmış kəvakib povesti" Əsərdə mütləqiyyətin tənqidi. Povest Axundzadə realizminin zirvəsi kimi. Sonrakı Azərbaycan nəsrinin inkişafında rolu. Ədəbi-tənqidi və estetik görüşləri. Mənbə: [1,2,3,4,6,8,11]	2	
11	Zeynalabidin Mərağayi. Əbdürrəhim Təlibov Təbrizi. Plan: Z. Mərağayının həyatı, yaradıcılığı. "Səyahətnameyi İbrahimbəy romanı. Bədii irsi, romanları. Əbdürrəhim Təlibov Təbrizinin həyatı və yaradıcılığı. Mənbə: [1,2,3,4,6,8,10,11]	2	
12	XIX əsrin II yarısında poeziya. Plan: Dövrün iqtisadi, mədəni və ədəbi xülasəsi. X.B. Nəvənin lirikası. Poetik məclislər. Mənbə: [1,2,5,8,9,10,11]	2	
13	Seyid Əzim Şirvani. Plan: S.Ə. Şirvaninin həyatı, təhsili və yaradıcılığı. Maarifçi-realist şeirləri. Qəzəllər. Şeirlərində Məhəbbətin tərənnümü. Əsərlərinin dil- üslub	2	

	xüsusiyyətləri X.B.Natəvanın lirikası. Poetik məclislər. Mənbə: [1,2,5,8,9,10,11]		
14	XX əsrin 70-90- ci illərdə Azərbaycan ədəbiyyatı. Plan: Dövrün iqtisadi,mədəni və ədəbi xülasəsi."Əkinçi" qəzetinin nəşri. H.Zərdəbinin nəşirlik, publisistik fəaliyyəti. Maarifçi realizm. Tənqidi konsepsiyanın inkişafında qəzetin xidməti. Mənbə: [1,2,4,5,6,7,9,]	2	
15	Nəcəf bəy Vəzirov. Plan: Həyatı, dövrü,təhsili.Dramaturgiyası. Komediyları və dram əsərləri."Müsiabəti Fəxrəddin" faciəsi. Publisistik məqalələri: Felyetonları Mənbə: [1,2,4,5,6,8,11,]	2	

	Keçirilən seminar mövzular	Saat	Tarix
		2	
1	XIX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycan ədəbiyyatı.	2	
2	Yazılı ədəbiyyatda aşiq şeiri tərz	2	
3	S.Ə.Nəbatı	2	
4	Abasqulu ağa Bakıxanov	2	
5	Mirzə Şəfi Vazeh	2	
6	İsmayıl bəy Qutqaşınlı.	2	
7	Qasım bəy Zakir.	2	
8	M.F.Axundzadə. (lirikası,həyatı)	2	
9	M.F.Axundzadənin dramaturgiyası.	2	
10	M.F.Axundzadənin bədii nəsr və ədəbi, tənqidi və estetik görüşləri.	2	
11	Zeynalabdin Mərağalı.Əbdürrəhim Talibov.	2	
12	XIX əsrin II yarısında poeziya	2	
13	Seyid Əzim Şirvani	2	
14	70-90-ci illərdə Azərbaycan ədəbiyyatı	2	
15	Nəcəf bəy Vəzirov	2	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Tələbə "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (XIX əsr)" fənni ilə bağlı biliklərə yiyələnəli, bu ədəbiyyatın inkişaf yolunun mərhələlərini xarakterizə etməli,bu sahədə çap olunmuş metodik ədəbiyyatları oxuyub öyrənilməlidir.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

1. Tələbə XIX əsr "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi" fənnini yeni orijinal mərhələ kimi öyrənir, kursun məqsəd və vəzifələri, inkişafı dövrləri, həmçinin ayrı-ayrı ədəbi simalarının yaradıcılığı haqqında savad və bilgiləri mənimsəmiş olur.
2. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf mərhələləri və ədəbi prosesdə poeziyanın üstün mövqe qazanması, ədəbi üslublarla bağlı məlumatlara yiyələnir.
3. Şifahi xalq yaradıcılığının yazılı ədəbiyyata təsiri amillərini, aşiq şeiri, tərzində yazan şeirlərin yaradıcılığı xüsusiyyətlərini öyrənir.
4. Mərsiya və təriqət ədəbiyyatı həmçinin lirik və satirik poeziya ənənələrinin, realizmin yaranması səbəbləri haqqında əlavə məlumat əldə edir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. XIX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycan ədəbiyyatı.
2. Yazılı ədəbiyyatda aşiq seiri tərz
3. İ.Qutqaşınlının "Rəşid bəy və Səadət xanım" hekayəsi
4. S.Ə.Nəbatinin həyat və yaradıcılığı

5. M.Ş.Vazehin yaradıcılığı
6. Aşıq Pəri və onun lirikası
7. A.Bakıxanovun həyatı və yaradıcılığı
8. Mərsiyə və təriqət ədəbiyyatı
9. S.Ə.Nəbatinin qoşmaları
10. Ə.Qaracadağının yaradıcılığı
11. İ.Qutqaşının yaradıcılığı
12. Q.B.Zakirin həyat və yaradıcılığı
13. M.Ş.Vazehin "Məktubun intizarında" lirik poeması
14. Q.B.Zakirin satırları
15. M.K.Vardaninin yaradıcılığı

II Kollokvium sualları

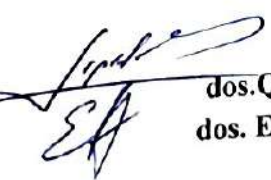
1. M.F.Axundzadənin həyat və yaradıcılığı
2. Zeynalabdin Mərağayının yaradıcılığı
3. Əbdürrəhim Talıbov Təbrizinin yaradıcılığı
4. M.F.Axundzadənin "Aldanmış kəvakib" povesti
5. S.Ə.Şirvaninin yaradıcılığı
6. N.B.Vəzirovun həyat və yaradıcılığı
7. M.F.Axundzadənin ədəbi tənqidi və estetik görüşləri
8. X.B.Natəvanın yaradıcılığı
9. M.Məhəmmədbağır Xalxalının "Sələbiyyə" əsəri
10. H.Zərdəbi görkəmli maarifçi, jurnalist və alim kimi
11. N.B.Vəzirovun "Müsibəti-Fəxrəddin" faciəsi
12. XIX əsr Azərbaycan ədəbi məclisləri
13. S.Ə.Şirvaninin dini fanetizm əleyhinə yazdığı satırları
14. M.F.Axundzadənin "Hacı Qara" komediyası
15. Q.B.Zakirin lirikası

XV. İmtahan sualları:

1. XIX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycan ədəbiyyatı
2. Mərsiyə və təriqət ədəbiyyatı
3. N.B.Vəzirovun "Müsibəti Fəxrəddin" faciəsi
4. H.Zərdəbi görkəmli maarifçi, jurnalist və alim kimi
5. Yazılı ədəbiyyatda aşiq seiri tərz
6. Aşıq Pəri və onun lirikası
7. S.Ə.Şirvaninin yaradıcılığı.
8. X.B.Natəvanın yaradıcılığı
9. XIX əsr Azərbaycan ədəbi məclisləri.
10. S.Ə.Şirvaninin satırları
11. N.B.Vəzirovun "Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük" komediyası
12. M.Məhəmmədbağır Xalxalının "Sələbiyyə" əsəri
13. S.Ə.Şirvaninin dini fanatizm əleyhinə yazdığı satırları
14. M.Ş.Vazehinhəyatı və yaradıcılığı.
15. Mücrim Kərim Vardani və onun "Sünbülüstən" məcmuəsi
16. S.Ə.Nəbatinin "Gözlər, nə gözlər" tənisi
17. İ.Qutqaşının "Rəşid bəy və Səadət xanım" hekayəsi
18. S.Ə.Nəbatini qəzəllərində həqiqi məhəbbətin tərənnümü
19. M.Ş.Vazehin "Məktubun intizarında" lirik poeması
20. A.Bakıxanovun təmsilləri
21. A.Bakıxanovun təmsillərində ictimai və əxlaqi- didaktik motivlər
22. Q.B.Zakirin lirikası.

23. Nəcəf bəy Vəzirovun həyat və yaradıcılığı
24. M.F.Axundzadənin həyat və yaradıcılığı.
25. M.Ş.Vəzəhin məhəbbət lirikası
26. A.Bakıxanovun "Təhzibul-əxlaq" əsəri.
27. "Aldanmış kəvakib" povestinin mövzu dairəsi.
28. M.F.Axundzadənin "Molla İbrahimxəlil kimyəgər" komediyası
29. S.Ə.Şirvaninin maarifçi şeirləri
30. Əbdürrəhim Təlibov Təbrizinin yaradıcılığı
31. S.Ə.Şirvaninin lirikasında dini fanatizmin və ruhaniliyin tənqidi
32. "N.B.Vəzirovun "Sonrakı peşmançılıq fayda verməz" komediyası
33. S.Ə.Şirvaninin mənzum hekayələri və təmsilləri
34. S.Ə.Nəbatinin qoşmaları.
35. Q.Zakirin mənzum məktubları və hekayələri
36. S.Ə.Nəbatinin həyat və yaradıcılığı
37. M.Ş.Vəzəh şeirlərində feodalizmin və ruhaniliyin tənqidi
38. A.Bakıxanovun həyatı və yaradıcılığı.
39. Kazım ağa Salikin lirikası.
40. S.Ə.Nəbatinin lirikasında "Vəhdəti-vücut" əqidəsinin ifadəsi.
41. M.F.Axundzadənin "Sərgüzaştı-vəzir-xani-Lənkəran" komediyası
42. M.F.Axundzadənin "Aldanmış kəvakib" povesti
43. Zeynalabdin Mərağayinin yaradıcılığı.
44. M.F.Axundzadənin ədəbi, tənqidi və estetik görüşləri
45. A.Bakıxanovun "Gülüstani-İrəm" əsəri.
46. Q.Zakirin qoşma və gəraylıları.
47. "Əkinçi" qəzetinin realist ədəbiyyatın inkişafında rolu
48. Məlikbəllı Qurbanın lirikası
49. M.K.Vardaninin müxəmməs və qoşmaları.
50. A.Bakıxanovun "Mişkatül-ənvar" poeması.
51. M.F.Axundzadənin "Mürafə vəkillərinin hekayəti" komediyası
52. M.K.Vardaninin yaradıcılığı
53. M.F.Axundzadənin "Kəmalüddövlə məktubları" traktatı
54. Mirzə Şəfi Vəzəhin poemaları
55. Nəcəf bəy Vəzirovun dramaturgiyası
56. X.Natəvanın aşiqanə və təbiət şeirləri
57. A.Bakıxanovun lirikası
58. Qasım bəy Zakirin təmsilləri
59. M.F.Axundzadənin "Hacı Qara" komediyası
60. Əndəlib Qaracadağının yaradıcılığı

"Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (XIX əsr) - 2" fənninin sillabusu 050101 "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi" ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Azərbaycan dili və ədəbiyyat" kafedrasının 9 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 01).

Kafedra müdiri:
Fənn müəllimi:

dos. Q.I. Ruffullayev
dos. E.M. Səfərli

Təsdiq olundu: dos. E.S. Mürşəyev